EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Vabade kunstide teaduskond
Kaasaegne kunst

Brenda Purtsak

Välja lõigatud loom

Magistritöö kirjalik osa

Kirjaliku töö juhendaja: Liina Siib, MA
Praktilise töö juhendaja: Alice Kask, MA

2022

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et:
1. käesolev magistritöö on minu isikliku töö tulemus, seda ei ole kellegi teise poolt varem (kaitsmisele) esitatud;

2. kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on magistritöös nõuetekohaselt viidatud;

3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma magistritöö repositooriumis, kus see muutub üldsusele kättesaadavaks interneti vahendusel.
Ülaltoodust lähtudes selgitan, et:

- käesoleva magistritöö koostamise ja selle sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste loomisega seotud isiklikud autoriõigused kuuluvad minule kui magistritöö autorile ja magistritööga varalisi õigusi käsutatakse vastavalt Eesti Kunstiakadeemias kehtivale korrale;

- kuivõrd repositooriumis avaldatud magistritööga on võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil, eeldan, et minu magistritööga tutvuja järgib seadusi, muid õigusakte ja häid tavasid heas usus, ausalt ja teiste isikute õigusi austavalt ning hoolivalt.

Keelatud on käesoleva magistritöö ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste kopeerimine, plagieerimine ning mistahes muu autoriõigusi rikkuv kasutamine.

17.04.2022
Brenda Purtsak

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele:
17.04.2022

Professor Liina Siib

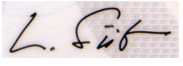

SISUKORD

Sissejuhatus. Sild inimese ja looduse vahel…….4

I Silitades keha elastset kattepinda ……....7
Keha kese ……...8
Klaasist organ …….9
Karvadesse takerduv nire ……..11
Aknaklaasilt vastu jõllitav pilk …….13
Meie näod on tema nägudeks ……...14

II Välja lõigatud loom ……15
Õhtu lõpuks väsinud keha ……....17
Rippuvad jäänused ……...18
Veetlev tolm …….19
Heites end rohelusse ……....20

III Viimne lagunemine ……..21
„Loojang“ ……23

Kokkuvõte……...24

Abstract.. ……27

Kasutatud materjalid ……30

CV……....32

Lisad ……34

Sissejuhatus. Sild inimese ja looma vahel

Mõiste „bioloogiline keha“ on üheks olulisemaks sõnapaariks minu kunstipraktika kirjeldamisel. Koosnevad ju minu loodud maalipinnad abstraktsuse ja keha vahelistest suhetest, nii sise- kui välispinnast või mõlemast korraga. Need vormid on alguse saanud mõtisklustest keha toimimisprotsesside või olemuse üle. Bioloogiline keha tähistab minu jaoks silda inimlooma ja looduse vahel.

Terve oma kunstipraktika vältel olen huvitunud inimesest. Algselt oli ta vaid ähmane kogu. Tegeledes tema välisfassaadiga üritasin leida märke enese kui inimese kohast siin maailmas. Seda esialgu üsna kohmakal moel. Tundsin pidevalt hüplemas rinnus impulsse, mis ei sobitunud tänapäeva maailmapilti. Need tundepuhangud ei saanud kuuluda aktsepteeritavale inimvormile.

Jungiaanliku psühholoogia vaatenurgast võib sellistele tundepalangutele läheneda kui inimese enda välja tõrjutud omadustele. Arengu käigus peletab inimene enda arvates mitte sobilikud omadused teadvustamata poolde ehk varju. Allasurutud osiste hulka võivad kuuluda nii raev, haavatavus kui sensuaalsus. Varju on surutud ka inimese loomalik põhiolemus ehk metsikud instinktid. Väljasurututе staatuse kujundab enamasti inimese kultuuriline ja perekondlik taust. Varjus pesitsevatel osistel on komme end aga pidevalt ilmutada, seda kas keha halvavate emotsioonide või mõne muu korduva käitumismustri näol.[1] Tsiviliseeritud ühiskonnas on teatud metsikud väljundid tabud, mistõttu tundsin ka end võõrandunud vormina. Mul puudusid sugulussidemed enese tõelise loomusega. Kohati puuduvad siiani, kuna konflikt loomaga on taandunud, kuid mitte kadunud. Minust ühiskonna arengu käigus välja lõigatud loom üritab aga pidevalt välja pugeda.

Yuval Noah Harari kirjutab raamatus „Sapiens. Inimkonna lühiajalugu“, et kõige laiemalt levinud teooria põhjal arenes inimühiskond enese „hiilguseni“ vaid tänu juhuslikule geenimutatsioonile ajus, mille kaudu tõusis inimlooma mõtlemisvõime uuele tasemele, eraldades ta sedaviisi keeleliselt teistest loomadest. Selline kognitiivne revolutsioon andis inimkonnale võime rääkida asjadest, mida olemas ei olnud. Tänu sellistele mõttelistele vormidele said alguse eri müüdid, legendid ja religioonid, mis hakkasid inimkonna eluviise kujundama. [2]

Need lood elavad inimkonna kollektiivses kujutluses, võimaldades nende najal suurel hulgal inimestel erinevalt teistest loomadest ühiselt koostööd teha. Ümbritsedes inimest sünnist saati, mõjutavad need tema mõtlemist, käitumist ja soove. Enam ei loo inimese

maailma ainult tema füüsilised, emotsionaalsed ja kognitiivsed võimed, vaid ka inimkonna enda välja mõeldud käitumismallid. Sedaviisi arenesid tänapäeva ülerahvastatud linnad, inimõigused ja kaubandus. Kuskil nendes vahelduvates lugudes tekkis lõhenemine inimese ja looma vahel. Kusagil seal unustas inimkond enda kauged õed ja vennad. Tänapäeva inimesest sai aegamööda sidemeteta ollus, kes on enese bioloogiast kaugenenud. Oluline on aga mõista, et see unustatud loom koos keskkondlike teguritega kujundab välja tema kui indiviidi. [3]

Inimene koos eneses allasurutud loomaga on saanud vormiks, mida üritan kunsti kaudu taaskord esile tõsta ja mõista. Kõige ausamaks vormiks on osutunud bioloogiline keha, kuna selle õõnsustes võin tajuda looduse hella puudutust. Taolise vormiga tegeledes saan mõtiskleda eluga seotud teemade üle nagu surm, armastus või lagunemine. Kuna keha hõlmab oma koosluselt nii sise- kui välispinda, siis kasutan maalipindade loomisel mõlemat. Süda, kopsud, soolikad, maks või mõni muu asendamatu komponent inimkeha sisemuses on samavõrd oluline kui kattev välispind. Hetkel kompan enese kunstipraktikas inimese ja looduse vahelisi piire keha lagunemisprotsesside kaudu. Käsitlen sellist protsessi kui looduse rituaali, mis võtab tagasi endale kuuluva.

Käesolev tekst saadab minu praktilist kunstitööd. Peatükkides „Silitades keha elastset kattepinda“, „Välja lõigatud loom“ ja „Viimne lagunemine“ avan enda tööprotsessi ning praktikat läbivaid teemasid.

Peatükis „Silitades keha elastset kattepinda“ kirjutan põgusalt bioloogilise keha alustest, toon välja vere ja südame olulisuse keha jaoks ning kirjeldan nende osa enda loometöös. Esitlen universaalset vormi, mida kasutades saan tegeleda endale oluliste teemadega ning avan kumavat tunnetust, mis mind keha üle mõtisklemisel valdab. Peatükis „Välja lõigatud loom“ kirjutan enda tööprotsessist ja põhilistest inspiratsiooniallikatest. Lisaks teksti sissetoomisele eritlen materjale nagu kips, klaas, modelleerimissavi ja köis, mida lisaks õlivärvile lõuendil rakendan. Peatükis „Viimne lagunemine“ kirjeldan lagunemisprotsesside tähtsust ning kuidas ma sellist delikaatset teemat käsitlen. Alapeatükis „Loojang“ avan oma samanimelise lõputöö ideestikku, tegemise protsessi ja teose ülesehitust. Käesolevat teksti ilmestavad minu kirjutatud luuletused ja näited kunstiteostest Lisade osas.

Kahe magistriõppe aasta jooksul olen nii visuaalset kui sõnalist informatsiooni ammutanud internetist, raamatutest ja erinevatest videotest. Teoreetiliselt toetun selles tekstis Carl Gustav Jungi ja Yuval Noah Harari teooriatele ning bioloogilise keha mõtestamisel olen saanud abi raamatust „Inimese füsioloogia ja anatoomia“. Lagunemisprotsesside mõistmiseks olen kasutanud internetist leitud faile, samuti toon allikatena välja lahkamisvideod, mis on tugevalt kujundanud minu arusaama inimkehast.

Minu kunstipraktikat on mõjutanud kunstnikud nagu Jenny Saville, Adriana Varejão, Helen Chadwick ja Merike Estna. Neist kõige enam Jenny Saville, kes on olnud minu iidoliks juba pikemat aega. Tihti avastan end mitmendat korda üle kuulamas mõnda tema intervjuud. Need on aidanud mul mõtestada maali kui kunsti üleüldse. Nii Jenny Saville kui Adriana Varejão on tugevalt mõjutanud minu maalitehnilist käsitlust. Helen Chadwick ning Merike Estna on olnud eeskujuks objektide asetamisel ruumi ning materjalide kooskõlade otsimisel.

[1] Carl Gustav Jung „Inimene ja tema sümbolid“ (Eesti C.G. Jungi Analüütilise Psühholoogia Selts, 2005).

[2] Yuval Noah Harari „Sapiens. Inimkonna lühiajalugu“ (AS Äripäev, 2019).

[3] Sealsamas.

I Silitades keha elastset kattepinda

„Elu maal algas üsna pea pärast seda, kui maakera oli sedavõrd jahtunud, et vesi püsis selle pinnal vedelas olekus. Enam kui pool esinemisajast on elu olnud ainult tuumata bakterite vormis. Alguses oli atmosfäär hapnikuta, kuid rohkem kui miljard aastat pärast maakera teket hakkasid sinibakterid tootma üha rohkem hapnikku. Kulus veel peaaegu miljard aastat, enne kui tekkis ainurakne, mille abil hakkasid arenema hulkraksed organid.“ [4]

Inimkeha kuulub taoliste keeruliste hulkraksete struktuuride hulka, mis hakkasid arenema molekulidest miljardeid aastaid tagasi. Molekulide ühinemisel said alguse erikujulised rakud, mis on aluseks inimkeha ehitusele ja talitlusele.[5]

Silitades keha elastset kattepinda ei tule esialgselt mõttesse, et ta olemasolu väljendub pelgalt vägivaldsena tunduvas aktis. Inimkeha tekkeks peavad rakud loobuma enese üksikomadustest. Vaid nii saavad moodustuda kehas suuremat alalist koostööd tegevad vormid, mida nimetatakse kudedeks. Koed ühilduvad omakorda organiteks, et viimased saaksid moodustada organsüsteemid. Kogu taolise lihasmassi kehas seob ühtseks veri, mis toimetab veresoonte kaudu kudedesse eluks vajalikke toitaineid, hapnikku, hormoone ja antikehasid. Inimene on jaotanud paremini mõistmise eesmärgil enese keha kaheteistkümneks süsteemiks. Nendeks on vereringeelundkond, seedeelundkond, endokriinsüsteem, immuunsüsteem, lümfisüsteem, närvisüsteem, lihaskond, suguelundkond, luustik, hingamissüsteem, erituselundkond ja nahk ehk katteelundkond. Kõik need süsteemid teevad jäägitult omavahel koostööd. Vaid nii saab keha elutervelt toimida ja areneda.[6]

[4] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001, lk 48).

[5] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001).

[6] Sealsamas.

Keha kese

„Süda on 300–350-grammine lihaseline õõneselund. Ta asetseb rindkere vasakul poolel, kuigi mitte nii palju vasakul kui tavaliselt arvatakse. Südamest kolmandik on keskjoonest paremal. Südame üsna terav tipp on suunatud vasakule alla ette. Südame lai tüveosa, kuhu suubuvad suured veresooned, paikneb ülal. Kummaski südamepooles on koda, kuhu esiti tuleb veri suurtest veenidest ning vatsake, kust pärineb suurem osa südamest verele antavast liikumisenergiast.“ [7]

Pidevalt märkan end mängimast südame olemasoluga. Kord katan maalipinnal selle loomupärase koha tumedusega, teinekord asetan kipsskulptuurina tühimikust eemale.

2022. aasta veebruaris Tallinnas Hobusepea galerii alumisel korrusel eksponeeritud installatsioonis „Alasti“ (2022, vt Lisa 1), milles taotlesin hauakambrilaadset ruumitunnetust. Väljapanek koosnes nii skulptuuridest kui maalidest. Üks räsitud köiega laest alla rippuv objekt oli eespool mainitud maalilisest vormist välja kougitud süda. (Vt pilti lk all). Poolteist meetrit eemal seisis seinal kolmest alusraamist kokku pandud õlimaal, mille pinnal vajus allapoole inimjäänuseline vorm. (Vt Lisa 1) Mõtteliselt pärines seesama ülevärvitud kipssüda sealt. Olin selle rinnust välja kiskunud ja eksponeerisin seda rituaalsel kombel keha kõrvale rippuma jättes.

Sellisele mängule võib mõelda kahetiselt. Tundlikus perspektiivis on mõjutajaks kindlasti mind viimastel aastatel saatnud kurvameelsus ja südamevalu. Kuna minu maalimisviis on üsna intuitiivne, siis pole imestada, et taolised tunnetuslikud tegurid väljenduvad minu kunstipraktikas. Teisalt on süda lihatükk keha keskmes. Selle olulisust võib võrrelda mõne masina mootori olemasoluga. Sellise tühimiku loomine oleks nagu veider viis mängimaks maalipinnal elu ja surmaga. Tõsiasi on aga see, et kui asetada süda kehast väljapoole või see üleüldse ära kaotada, võib lugeda keha koheselt lagunemisprotsessi kuuluvaks.

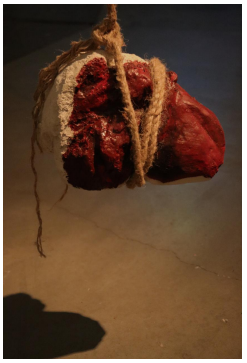

„Alasti“ (2022) näitusevaade Hobusepea galeriis. Süda.

[7] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001, lk. 186–187).

Klaasist organ

Inimesed väljaspoolt kunstiringkonda küsivad minu käest tihti küsimusi nagu:
„Miks sa seda sisikonda maalid?“
„Kas rõve ei ole?“
Vastan neile enamasti tagasihoidlikult:
„Miks rõve? Su enda sees leiavad aset sarnased pildid.“
Kohati mõistan, kust nende jälestusväärsed reaktsioonid pärinevad. Teisalt ei mõista ma neid üldse. Olles keha üle mõtisklemisele pühendanud niivõrd palju tunde oma elust, ei taha ma ennast enam sundida nendest aru saama.

Minu jaoks on bioloogiline keha võtnud mõõtmed, mille üle mõtisklemine on joovastav. Isegi nii joovastav, et kohati kaotan selle tunde kirjeldamiseks sõnad.

Selline keha on looduse loodud orgaaniline masin. Süda selle keskmes pumpab jõuliselt verd läbi veresoonte ülejäänud keha osistesse, mille kaudu jõuavad kõikide kudedeni eluks vajalikud toorained. Südant ümbritsevad mõlemast seinast sinakasroosad kopsud, mis on mattunud rinnakorvi sisse ning ahmivad ahnelt hapnikku õhu kaudu enese avarustesse, vabanedes väljahingamisel kudede jääkainetest nagu süsinik. Kopsude alla on kokku surutud seedeelundkonna organid nagu maks, magu, sapipõis ja soolestik, millest kõik pühendavad end toidu lõhustamisele pisemateks tükkideks. Saadused imenduvad organite seintest verre, lastes kehal nautida veel ühte päikesetõusu. Ebavajalik väljutatakse kas päraku või kusiti kaudu ning heidetakse kehast eemale jälestusväärse objektina. Keha siseorganitele pakuvad kaitset ja tuge keha luustik ja lihaskond, mida omakorda kaitseb paks nahakiht.[8]

Mõtiskledes sellele, kui palju näevad organid vaeva inimese loomisel ja elus hoidmisel, kaotab argipäev ajalise tähtsuse. Bioloogiline keha saab juurde maagilise kuma, mida üritasin edasi anda oma bakalaureusetöös „See me olemegi“ (2020, vt Lisa 2).

See oli esimene installatiivne väljapanek, mille käigus võtsin eesmärgiks tekitada kindel ruumiline tunnetus objektide kooskõlasse asetamise kaudu. Oluliseks said ruumi kõik konarused, alustades liigsest sisselangevast aknavalgusest ning lõpetades ukse asendiga. Loodud objektidena kasutasin ruumis õlimaale lõuendil ning ruumilisi klaasvitraaže, millest läbikumav valgus tekitas seinale ja põrandale soojatoonilised valguse varjud.

Tööprotsessi käigus avastasin end mõtteliselt sisse ahmimast inimorganismi ja tema toimimisviise, et sellest moodustunud tervik mööda ruumi tundmuse kajana laiali paisata. Ruumilised klaasist organid, mille tegemine oli mu peopesadele kuumast tinast armid

naelutanud, panin rippuma ruumi keskmesse. Klaasist süda puudutas alumise ümarusega peaaegu betoonist põrandat, lastes ovaalsel valguskumal langeda selle alla põrandale. See soe punane värvilaik kiikus ruumis jalutavate inimestega kaasa, tuletades enda õrnust pidevalt meelde. Klaaskopsud seisid rangena lae ligi, riivates kaugelt vaadates alumise otsaga lahtise raamatu kombel põrandal seisvat maali. Selle pinnal kujutasin põimuvate inimkehade kaudu sedasama eespool mainitud vägivaldset akti, mille käigus rakud loobuvad inimkeha moodustamiseks enese üksikomadustest.

[8] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001).

Karvadesse takerduv nire

Evolutsiooni käigus on hakanud verd saatma kurjakuulutav maine. Haav kehal ei pruugi tänapäeva inimesele kujutada surmavat ohtu. Ometi võis inimese esivanem selle tagajärjel lõpetada mulla all kõduneva laibana.[9] Enamasti kaasneb sõnaga „haav" kujutlus punasest loigust põrandal või mööda nahariba karvadesse takerduv nire.

Bioloogilise keha vaatenurgast mängib veri keha funktsioneerimisel üsna olulist rolli. See punane ollus ei ole lihtsalt midagi õõvastavat või ohtu kuulutavat. See hoopis traageldab keha organid ühte ning võimaldab erinevatel toorainetel jõuda kõikide kudedeni.[10]

Ühest küljest on veri kehale kui elueliksiir. Kasutades selle kanaleid jõuab hapnik kopsudest ülejäänud kudedesse. Vereringluse käigus kantakse omakorda kudede elutegevuse käigus tekkinud jääkained väljutamise eesmärgil vajalikesse organitesse. Üheks selliseks saaduseks on süsinik, millest kopsud vabanevad väljahingamise käigus. Teisalt saab vere punast värvi seostada keha kasvu ja arenguga. Nii nagu veri kannab hapnikku, tarib see ka toitaineid ja hormoone, millest esimesed on vajalikud rakkude funktsioneerimisel ning teised mõjutavad igasuguseid kehalisi protsesse nagu näiteks uni. Samuti mängib veri olulist rolli organismi kaitsefunktsioonis. Veres leiduvad antikehad on kodeeritud bioloogilist keha hoidma haiguste ja mutatsioonide eest.[11]

Keha surma puhul lakkab vereringe töötamast. Veri tõmmatakse külgetõmbejõuga loikudena alumistesse kehaosistesse, mistõttu võib laipade nahapinnalt leida verevalumite taolisi sinakaslillasid laike. Oluline nüanss vereringluse lõppemise puhul on asjaolu, et kudedele elamiseks vajalikud toorained ei jõua enam vajalikesse kohtadesse. Samuti puudub vahend jääkainete ära kandmiseks, mistõttu keha rakud saavad mürgituse ja surevad. Sellist kehalist protsessi ei ole võimalik ümber pöörata. Algab viimne mädanemine.[12]

---

[9] Yuval Noah Harari „Homo Deus. Homse lühiajalugu" (Postimees kirjastus, 2020).

[10] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia" (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001).

[11] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia" (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001);
https://www.researchgate.net/publication/349519100_PHYSIOLOGY_OF_BLOOD
(Viimati vaadatud 26.03.2022).

[12] Janawayetal2009DecompositionofHumanRemains.pdf (Viimati vaadatud 27.03.2022).

Tööprotsessis olles leian end tihti kümnete erinevate värvituubide vahelt, millest enamus on eri tooni punased. Nende seast võib esile tõsta arteriaalsele verele iseloomuliku tulipunase või venoossele verele sarnase purpurpunase.[13] Segan neid kokku maatoonidega, erinevate siniste, kollaste või valgega.

Punane tonaalsus on mind saatnud terve kunstipraktika vältel. Isegi siis, kui ma veel ei olnud surnukehade kujutamiseni jõudnud. Varasemate tööde puhul kohtab vere tooni enamasti õrnalt, paksu valge õlivärvi massiga läbi segatult. Siis tähistas see roosakas toon elusa nahakihi alt läbi kumavat punast verevärvi. Kandsin seda segatud massi lõuendipinnale hellalt, kiht kihi haaval üksteise peale, kartes sellele viga teha. (Vt Lisa 3). Jõudes surnukehade kujutamiseni, muutus tööprotsess totaalselt. Värvuselt muutusid minu loodud pinnad kirkamaks. Suuremalt jaolt sai hellalt õrritavast roosast jõhkralt vastu jõllitav punane. (Vt Lisa 4).

Sellisele värvitooni muutusele aitasid kaasa lahkamisvideod.[14] Kõik kirevad sisekeha värvid, mis enne olid nahakihi alla peidetud, pugesid sealt välja. Mu käsi haaras üha rohkem kirkamate õlipulkade poole ning midagi minust keeldus sellist liigutust mitte tegema. Koos põleva punasega kadus hirm vorme lõhkuda ja lõigata. Tihti avastan end lõuendile tärpentini näkku viskamast või selle pinda vägivaldselt pintsli või õlipulgaga vastu seina surumast. Kadusin oma loodu vahele sootuks ära ning minus varjuv loom sai valla.

---

[13] https://www.researchgate.net/publication/349519100_PHYSIOLOGY_OF_BLOOD (Viimati vaadatud 26.03.2022) .

[14] https://www.youtube.com/watch?v=nHeFUT-11So&t=1268s (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=NJMFNYNtVxw (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=K9xk_lHa2UI (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=riBx4E4X5IE (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=_91jv83shtg (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=Ho7z5z2oroc (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=NDeEuD7CJOM (Viimati vaadatud 26.03.2022); https://www.youtube.com/watch?v=6OaOlNpt1mQ&list=PLR-VZK6BcQWiO5JFKZ2si3rjFMbFomO8x&index=4 (Viimati vaadatud 26.03.2022).

Aknaklaasilt vastu jõllitav pilk

Vihmast aknaklaasi jõllitades mõtlen tihti, et ehk aju ongi selleks inimese poolt otsitava hinge paigaks. Oma olemuselt on ta ju kohaks, kus hoitakse või luuakse mälestusi, mõtteid, keelt ja tundeid. Kohati tundub hing olevat vaid aju protsesside järelprodukt.[15]

Minu maalitud kehadel puudub tihti nägu või sellele iseloomulikku kuju andev kolp. Kuigi mõnikord leiab postamendilt väikese vihjava tüki lõualuust (vt Lisa 1) või katkirebitud osa peanahast. Sellest olenemata jäävad vormid anonüümseks ning seda põhjusega.

Nimelt lähtuvad need kujutised universaalsest vormist, olles kogu maailma inimestest üheks kokku põimitud. Kaotades ära eespool mainitud elemendid, suudan kõrvale lükata üksikindiviidile omased tunnused ning keskenduda üldistele inimorganismi eripäradele.

Selline otsus on imbunud minu praktikasse aegamööda ja enesele teadvustamata. Veel paar aastat tagasi proovisin kahtlustundest hoolimata suruda kompositsiooni mõnele indiviidile omase näo. Hiljem matsin enamiku neist paksu värvikihi alla, kuna nad olid vaid segavaks elemendiks. Avastasin end tööprotsessis olles pidevalt püüdmast täpselt edastada teatud indiviidile omaseid näojooni. Soov näidata enese oskusi kedagi äratuntavaks maalides summutas kõik muu, mis oli minu jaoks hoopis olulisem.

Samadel segavatel põhjustel olen tööprotsessis loobunud kasutamast reaalsuses enda ees seisvat inimest. Oma olemuselt on ta vaid segav faktor. Ma pean arvestama tema mugavuse ja soovidega. Pidevalt valdab modelli inimlik uudishimu, mis sunnib teda pilku suunama maalipinnale. Oma mõtetes tean, et isik mu poolelioleva teose kõrval kalkuleerib peas enese näojooni ning otsib sarnasusi enda ja kujutise vahel. Sealt tekib ka mind rusuv soovunelm talle seda rahuldust pakkuda. Selliste olukordade vältimiseks olen elava modelli täies mahus vahetanud fotoga töötamise vastu. Nii saan stuudios olles keskenduda enda sees pesitsevatele tunnetele või mõtetele. Vaid nõnda tuleb maalipinnal esile loodus kehalises vormis.

---

[15] Yuval Noah Harari „Homo Deus. Homse lühiajalugu“ (Postimees kirjastus, 2020);
Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001);
Marc Dingman „Kuidas inimaju töötab. Neuroteaduse selgitusi aju ja selle veidruste kohta“ (Tänapäev, 2020).

Meie näod on tema nägudeks

Ta ei ole lihtsalt materjal –
Miskit voolavat, libisevat ja märga.
Kandiline tükk midagi.
Ta on palju enamat.

Tal puudub enese nägu,
Meie näod on tema nägudeks.
Ta on mina, sina ja tema.
Meie kõigi sama.

Ja kuigi ta ei hinga enam samamoodi,
Ei ahmi meie eest õhku ära.
Puuduvad tal ka igasugused nõudmised.
Iseenda tahe.

Siiski on ta enamat.
Ta on andnud enda,
Et me näeks või mõistaks,
Temale sarnast.

(2021)

II Välja lõigatud loom

Kirevad värvid ekraanil on kaotanud mu jälestusväärsed reaktsioonid. Nüüd olen harjunud. Ta on mind enese võrku püüdnud ning enam ei jää muud üle, kui langeda ta rakkude vahele ning kummardada ta olemust enese kuivanud suudlustega.

Keha süsteemsusele hakkasin süvitsi mõtisklema tehes bakalaureuse lõputööd „See me olemegi“ (2020, vt Lisa 2). Varasemalt olin küll tegelenud nahapinnaga, kuid sügavamale ma ei laskunud. Olin üsna segaduses. Tahtsin mõista inimest, kasutades kilde erinevatelt aladelt nagu psühholoogia või filosoofia, kuid pärale ei jõudnud. Seetõttu võtsin vastu otsuse tegeleda inimkeha alustaladega ehk bioloogilise kehaga. Installatiivne väljapanek „See me olemegi“ (2020) sai aluseks minu praegusele kunstipraktikale. Selles kujunesid välja paljud minu arusaamad seoses kehaga ning kirg lahkamisvideote vastu.

Lahkamisvideotest olen ammutanud visuaalset inspiratsiooni nii kehast arusaamise kui loomise eesmärgil. Vaadates vaid illustreerivaid joonistusi raamatutest, jäi mulje, et inimkeha on korrapärane ja selgesti mõistetav vorm. Reaalsus on aga midagi muud.[16]

Keha on suur mass toorest liha, millest on läbi põimunud erkkollane rasvkude ja erinevad veresooned. Kuskilt kaevamise käigus tuleb esile mõni peidetud osa luustikust või rinnakorvi sisse mattunud süda, mille lahkaja ahnelt kehast eraldab ja kaalule viskab. Seejärel voolavad rinnus laiali kummaliselt joovastavad vedelikud. Need vedelikud jõuavad ka hõbedasele lauale, mille vastu keha surutud on. Mõistan eneses, et inimkehas paiknevad omad õrnused. Siiski tajun selles kehatükis vastavaid omadusi üsna napilt. Pigem on see lahmakas ja tihke. Kaitse eesmärgil paksu naha ja rasvakihi alla peidetud loodus. Kõigest hoolimata tajun seal laual kõige puhtamat versiooni inimesest. Lõpuks näen selle looma sisse. Tajun ta piire surma abil.[17]

Pealkiri „Välja lõigatud loom“ võib esmaselt viidata inimese ja looma vahelisele lõhenemisele. Ometi on pealkiri seotud objektide ja maalide kavandamise ning keha lagunemisprotsessidega. Magistriõppe teisel aastal tulin otsusele hakata lõikama lahkamisvideotest pärit kujutisi endale meeldivateks kujunditeks. Nõnda ilmusid minu maalidele veidrad keha meenutavad vormid. Võsakääridele sarnaste tangidega lahti rebitud ribid, mis mõnele tunduvad hammastena. Pea, millest on järele jäänud vaid tükk nahka. Need vormid pööravad kogu keha tajumise pea peale. Enam ei saa vaataja aru, kus on algus või lõpp. Alles on vaid võõrakoeline vorm kehalise tunnetusega. Magistriõppe lõputöö

installatiivses väljapanekus „Loojang“ (2022, vt Lisa 7) kujutan altari keskel asetseval kolmemeetrisel maalil keha, millest on ära lõigatud virsikukarva tooniga kõik muu peale lahti murtud rinnakorvi ja kopsude. Mõtteliselt viitab kasutatud toon keha lagunemisele. (Vt Lisa 7).

Keha on koostööd tegev tervik, mis vajab elamiseks kõiki oma kudesid. Kui rebida sellisest vormist välja süda, asub keha koheselt lagunema.[18] Nii viitavad veidralt ära lõigatud kujutised surmale. Jättes kehast alles vaid kopsud ja katkise rinnakorvi, ei saa muust rääkida, kui keha osalemisest lagunemisprotsessis.

[16] https://www.youtube.com/watch?v=nHeFUT-11So&t=1268s (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=NJMFNYNtVxw (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=K9xk_lHa2UI (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=riBx4E4X5IE (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=_91jy83shtg (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=Ho7z5z2oroc (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=NDeEuD7CJOM (Viimati vaadatud 26.03.2022);
https://www.youtube.com/watch?v=6OaOlNpt1mQ&list=PLR-VZK6BcQWiQ5JFKZ2si3rjFMbFomO8x&index=4 (Viimati vaadatud 26.03.2022).

[17] Sealsamas.

[18] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001).

Õhtu lõpuks väsinud keha

Minu kunstipraktika on nagu bioloogiline inimkeha, mis omavahel ühenduses olles moodustab ühtse terviku. See on teoste ja mõtete jada, mis on välja kasvanud eelnevatest etappidest, olles tihedalt seotud minu enda arenguga. Protsessid, mis sellise praktika sees aset leiavad, on väga isiklikud, kergitades samaaegselt esile nii minu haavatavuse kui leegitseva elujanu. Kõige produktiivsemad päevad stuudios mööduvad tantsides.

Jenny Saville avab intervjuus Elena Cué'ga oma kogemust, et tema parimad teosed on loodud instinktidele toetudes, kuna liigne analüüsimine tööprotsessis olles vähendab riskide võtmist, mille kaudu teosed võtavad uue kuju ning viivad teda lähemale suurele kunstile.[19]

Suhtun enda tööprotsessi üsna sarnaselt Saville'ile. Mõistan, et stuudios viibides sobib mulle kõige enam formaat, mille käigus lasen endal uppuda materjalipindade vahele. Nõnda kaob hirm loodut lõhkuda, rebestada või lõigata. Töötan korraga mitme erineva töö ja materjaliga, mille seob ühtseks maalimeedium. Nii väldin ühe pinna ületöötamist. Minust välja lastud loomal puudub hirm lisaks lõuendile kasutada maalipinnana postamente ja kipsist skulptuure. Nõnda valmivad peale traditsioonilise maalivormi erinevatest materjalidest objektid, mis hiljem näitusesaalis moodustavad omavahel kooskõlas oleva olluse, mille eesmärgiks on edastada teatud laadi tunnetust. Need kooslused on nagu luule, ainult sõnad on asendatud visuaalsete objektidega.

Tööde loomisel kasutan enda praktikas materjale nagu õlivärv, lõuend, klaas, modelleerimissavi ja puit. Skulptuure eksponeerin köie või tamiiliga riputades, samuti maalinguga kaetud puidust postamentidel või põrandal. Lisaks erinevatele materjalidele kaasan teostesse luulevormis teksti, mida kas kraabin kipsi või kirjutan õlipulgaga lõuendile. (Vt Lisa 5) Tunnen, et tekst annab maalipinnale juurde uue kihi, kandes endas olulisi nüansse nii visuaalselt kui sisuliselt. Nii muutuvad laused elementideks kompositsioonis, mis mõjutavad maali visuaalset keelt. Teisalt loovad sellised vihjavad sõnaahelad suunavaid vorme minu mõtete või tunneteni.

[19] https://www.alejandradeargos.com/index.php/en/all-articles/21-guests-with-art/576-interview-with-jenny-saville (Viimati vaadatud 26.03.2022).

Rippuvad jäänused

Maal on keel, mida kasutades suudan suhestuda maailmaga. Selle pinnal saan rääkida asjadest, mida ma sõnalisse formaati panna ei oska. Teisalt on see vajadus. Sarnaselt bioloogilisele kehale, mis vajab veres ringlevaid tooraineid, vajan mina elamiseks õlivärvi. Selles peitub mind sütitav elutahe. Vajadusest hoolimata on maalimisprotsess kurnav, konarlik ja kõikehõlmav. Lisaks eespool mainitud lahkamisvideotele, mõjutavad minu tööprotsessi erinevad elulised seigad.

2021. aasta oktoobris jalutasin *halloween*i ajal mööda igapäevast rada oma Volta tänava stuudiosse. Ilus ilm soojendas mu valget nahka, lõputu talv polnud veel alanud. Mitmendat päeva üritasin leida lahendust skulptuuride riputamise probleemile tulevasel näitusel Hobusepea galeriis. Varasemalt olin kasutanud tamiili, kuid tunnetuslikult ei sobinud selline riputusvahend kokku hauakambrile sobiva laadiga.

„Alasti“ (2022, vt Lisa 1) tööprotsessi alguses teadsin kohe, et ruumi keskele tulevad kummuli asetatud postamendid, mis viitavad kaudselt kirstudele. Nende peale plaanisin luua lagunevat inimkeha kujutavad skulptuurid. Hoolimata juba olemasolevale kirstu ideele, tundsin kiusatust näidata ka mõnda kipsorganit postamentide kohal rippumas või põrandal. Tundsin, et nii saab väljapanek juurde vajaliku ruumilise tasandi.

Antud probleemi üle mõtiskledes komistasin ühel tänavanurgal räsitud köie otsas rippuvatele loomakontidele. Olin nendest jäänustest lummatud. Vaatlesin sooja päikese all vormide erinevaid tahke ja varieeruvat värvi, mõistes, et olen leidnud lahenduse mind vaevavale probleemile. Selles tänavanurga seadeldises tuli esile rituaalne tunnetus, mida olin otsinud. Tunnetuse lõi luude ja köie kombinatsioon. 2022. aasta veebruaris räsisin paberinoaga veel viimastel hetkedel enne näituse avamist värsket köit, et taasluua tänavanurgal kohatud emotsiooni.

Selline juhuslik seik teel stuudiosse tekitas minus tahtmise tuua enda kunstipraktikasse lisaks köiele sisse varasemast rohkem skeletistunud inimvormi. Hakkasin liivapaberiga kipsi ülejääkidest välja lihvima inimkehale omaseid luid. Nii tekkis väljapaneku „Alasti“ (2022, vt Lisa 1) põrandale kipsluudest kokku asetatud käsi.

Veetlev tolm

Kips materjalina imbus minu praktikasse kui varajane hommik pärast rasket tööpäeva. Esmalt võttis see valge tolmlev materjal mind jalust nõrgaks. Ma ei olnud valmis nüanssideks, mida kips minu praktikasse juurde lõi. Ometi oli see tolm nõnda veetlev, et loobuda ma sellest enam ei suutnud. Kipsobjektid tõukasid mind maali ja teiste materjalide koosluste poole, milles ma hetkel „suplen“ suurima rõõmuga. Esimest korda kasutasin kipsist skulptuure näitusel „Teesklus“ (2020, vt Lisa 6) EKA galeriis.

Näituse „Teesklus“ (2020) tööprotsessis olles tundsin vajadust kaasata lisaks traditsioonilisele maalimeediumile väljapanekusse mõnda muud materjali. Selline impulss sai alguse väljakutsest täita ära suur galeriiruum ning viis mind otsuseni kaasata lisaks tasapinnalisele maalile skulptuure. Esimesena meenuv materjal objektide loomiseks oli kips. Kindlasti ajendas mind ruumilisuse poole bakalaureuse-aegsete maaliõpingute ajal toimunud monumentaalmaali kursus, mille käigus proovisin erinevaid tehnikaid nagu vitraaž ja sgrafiito. Kiindumus sellistesse tehnikatesse tekkis kohe, mis omakorda suurendas soovi uute materjalidega sügavamat tutvust teha.

Kui näituse „Teesklus“ (2020) raames kasutasin kipsi pigem portreteeritava inimese nahapindade kopeerimiseks, siis nüüd võib minu kipsikäsitluses tunda sgrafiito tehnikale omaseid jälgi. Nimelt võimaldab kipsmaterjal tegevusi, mida lubjakivi pind ei lubanud. Kipsis olen leidnud võimaluse olla kui lahkaja eespool mainitud videotes. Beebivannis valmis valatud poolvedel kipstükk laseb mul selle sees kaevata, selle kuju moonutada ning kättpidi sees olles sellest tükke välja rebida. Kipskehadest on saanud pikendatud maalipind lõuendile. Sellises meeleolus valmisid „Alasti“ (2022, vt Lisa 1) postamentidel eksponeeritud skulptuurid, millest mõnda kasutan ka lõputöö väljapanekus „Loojang“ (2022).

Heites end rohelusse

Heites end rohelusse,
talle kanda.
Kisun seeliku üles,
et astuda läbi porise pinna.

Peaaegu vajun sealt läbi.

Kord jälle hingeldades seisan,
siis taaskord rabelen.
Mu seelik kukub loikude varju.
Mina koos temaga.

Kui tahan tõusta siis komistan,
vastupidi ka.
Varjudes lesimine tüütab mind,
Kuid ilma nendeta ei saa ma roheluses lesida.

Kare pinnas vajub mu sisse,
varjab mu auke.
Sinna voolab vihmavesi sisse.

Olen peidetud kaugesse,
Mu keha on nüüd varjatud

Pimeduses.

(2021)

III Viimne lagunemine

Ma võisin olla umbes kümneaastane, kui nägin oma vanaema viimast korda elusana. Siinkohal mu mälu kindlasti petab mind. Ma ei mäleta enda lapsepõlve kuigi hästi. Kuid tegelikult ei ole oluline, kas olin kümme või kaksteist. Oluline on tunne, mis saadab seda mälupilti siiani.

See viimne kohtumine leidis aset hooldushaiglas, kuna tema eest ei olnud võimalik enam kodus hoolt kanda. Tegelikult oli ta olnud seal juba mõnda aega. Seal oli temast saanud voodisse aheldatud kleenuke laps. Hoolimata meditsiinilisele terminile elus, oli elu tema silmadest lahkunud. Sealt vaatas vastu vaid hall tuhmus ja tulevane surm. Tema keha valmistas end ette lagunemisprotsessiks ning välimuse järgi arvestades oli ta teinud seda juba pikemat aega.

Enda kunstipraktikas käsitlen keha lagunemisprotsessi kui looduse rituaali, mis võtab tagasi selle, kes on üritanud põgeneda. Suhestun lagunemisega kui eluliselt olulise protsessiga, mille käigus hoiab loodus ennast puhtana. Tänapäeva inimese kontekstis võib sellist rituaali võrrelda hommikuvalguses võetud dušiga.

Lagunemisprotsessi käigus lõhustatakse surnud orgaaniline mateeria väiksemateks vormideks, kaotades need lõpuks üldse. Vastasel juhul tuleks kõndides taimede ja loomade korjuseid kahe jalaga erinevatesse suundadesse loopida. Muld ei jaksaks lõputult varjata maetud inimlooma laipu ning maakera mattuks paksu surnud mateeriakihi alla, mis oleks vaid segavaks olukorraks elavale. [20]

Toon mõtlikult lagunevad kehad mulla alt välja, avades jäänuste kirstud, et inimkond näeks eneses surelikku looma. Tööprotsessi käigus kaasan loomisesse kõdunemisele omaseid tunnetusi, mille kaudu maalipindadel valminud vormid pudenevad laiali. Kisun õlivärviga maalitud inimjäänused lahti, eemaldades kohati vormidelt naha või mõne muu elutähtsa organi. Paksu värvikihiga loon pindadele vereklompe, mis tihkete tükkidena tähistavad keha surma. (Vt Lisa) Vahel hulbivad seal veel mõned siseorganid või luukillud, mis vaid ootavad enda aega. Alles on jäänud hädiset tervikut meenutavad vormid, mida läbistavad kirkad õlipulkade jooned.

Lisaks tunnetuslikele teguritele kaasan maalipindadesse erinevatele lagunemisstaadiumitele omaseid tunnuseid. Installatiivses väljapanekus „Loojang“ (2022) võib kohata näiteks surnukehale sarnast naha libisemist õlivärviga kujutatuna lõuendipinnal ning juba pooleldi

skeletistunud käevormi postamendil. (Vt Lisa 7) Kuivanud naharibade vahelt välja piiluvad jäsemed on koolnukangestuse musternäidiseks, tähistades samaaegselt keha osalist mumifitseerumist.[21] Laipade ümber loon ruumis inimestele juba tuttavaid tunnetuslikke ruume nagu hauakamber või altar.

Lisaks tahtlikule lagunemisprotsessi kujutamisele maalipraktikas, tekkis tänu elulistele seikadele sarnane lagunemine juhuslikult Hobusepea galeriis teosekogumiku „Alasti“ (2022, vt Lisa 1) kipsluudest kokku sätitud käe puhul. Hajameelsed näitusekülastajad lihtsalt komistasid sellele otsa. Nii võttis käsi põrandal igapäevaselt uusi vorme, muutudes kohati vaid häguseks kipstolmuks. Välja lihvitud luud omandasid algse vormi.

[20] https://www.researchgate.net/publication/285267007_Decomposition_and_Soil_Organic_Matter_Dynamics (Viimati vaadatud 27.03.2022).

[21] https://www.researchgate.net/publication/225914421_Decomposition_of_Human_Remains (Viimati vaadatud 27.03.2022); http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Tafonomi/PDF/ArpadVass_2001.pdf (Viimati vaadatud 27.03.2022).

„Loojang“

Üks kolleeg külastas mind kord ARS-i maalistuudios, kandes peopesadel laipa. Seal lebas surnud liblikas, mis ei jäänud oma värvikirevuselt alla ühelegi elavale kaaslasele. See liblikas on siiani ainuke reaalne jäänus minu stuudioruumis. Tihti lasen sellel aknalaual vedeleda, vaadeldes ise, kuidas loojang taevasinisel taustal soojade toonidena kriiskab ja selle tiibadel mängleb.

Lõputöö installatiivne väljapanek on suuresti tõukunud eelnevatest ideedest. Teosekogumik koosneb nii maalidest kui skulptuuridest, mille kaudu loon näitusesaali altarilaadset meeleolu, et inimesest saaks taaskord osa loodusest.

Altari keskmes oleval maalil vajub õlivärvisel pinnal lagunemisprotsessis olev vorm viimast korda loojangu taustal maapinnase poole. Kehast on alles vaid kaks kopsu ja hunnik klombistunud verd, mida ilmestab luustikku markeeriv heleroosa õlipulga joon. Kopsude taustal hajub ähmaselt rinda meenutav nahatükk kaugustesse. Keha lõikavad mõlemast poolest päikeseloojangule sarnased tonaalsused, mis tuletavad meelde hommiku saabumist vaid teisel kujul. Seda päikest varjavat keha ümbritsevad mõlemast küljest jäsemed, mis kannavad endas märke lihaliste vormide kadumisest, paljastades kohati jalgade ja käte luustiku. (Vt Lisa 7)

Kolmele lõuendile on mõtteliseks pikenduseks kaks postamenti. Nendele postamentidele maalitud sisekehamaastikud kannavad modelleerimissavist ja kipsist luid, päris inimhambaid ning teisi organeid. Näiteks lamab ühel postamendil pooleldi luustunud käejäseme tükkide kõrval kokku kuivanud soolestik, millesse kraabitud lause „Varisen kokku, ta on mulle tuttav“, kannab endas maailmavalu sugemeid. Luulevormis sõnapaare kohtab ka teistes eksponeeritud keha osistes. Nii näeb postamentide ja maalide kõrval köiega rippus olevaid organeid, mille sisse on kraabitud luuleread. Üheks selliseks kehast välja rebitud surnud koeks on neer, mida katab eespool olnud luuletus „Heites end rohelusse“.

Kõrvalseinast varitseb altarikooslust lõuendil veel värskena tunduv keha. See on lahti lõigatud. Õlipulgaga kujutatud lookas sisekeha pressib sellest välja. Siseorganeid ümbritseb paks nahakiht, mille tunneb ära rindade näol. Üks neist rindadest on surutud mõtliku lahkamislaua vastu, tuues esile lahti lõigatud kehale sarnased kortsud. (Vt Lisa 7)

KOKKUVÕTE

„Ärge kiruge mind, et pajatan vanadest aegadest.
Maailma katab jälle apokalüpsise kahkjas valgus,
vere lõhn ja viimase hävitustöö tolm pole veel haihtunud.
Ent juba töötavad laborid ja vabrikud taas täie pingega,
Et säilitada rahu leiutades uusi relvi,
millega saaks õhkida kogu maakera.
Rahu maailmale!
Mitte kunagi pole sellest rohkem räägitud
ja selle heaks vähem tehtud kui meie ajal;
mitte kunagi pole olnud rohkem valeprohveteid,
mitte kunagi rohkem valet, rohkem surma, rohkem hävingut
ega rohkem pisaraid kui meie sajandil,
Kahekümnendal, progressi, tehnika, tsivilisatsiooni,
massikultuuri ja massimõrva sajandil.
Sestap ärge kiruge, kui ma lähen korraks tagasi
neisse muinasjutulistesse aastatesse,
millal lootus veel lipuna meie kohal lehvis
ja me uskusime nii kahtlastesse asjadesse,
nagu inimlikkus, õiglus ja sallivus,
aga ka sellesse,
et ühest maailmasõjast
peaks ühele põlvkonnale
õpetuseks
küllalt
saama.“ [22]

[22] Erich Maria Remarque „Must obelisk“ (Monokkel, 1992)

„Biokeemilised võrdlevad uuringud on näidanud, et inimese lähim elus olev sugulane on šimpans, kuigi ka gorilla on üsna lähedane. Šimpansi evolutsioon on lahknenud inimese arengust ainult viis miljonit aastat tagasi. Šimpansil ja inimesel on pärilikest tegureist ühised umbes 98,4%. Šimpansile on inimene palju lähedasem sugulane kui näiteks orangutang.“ [23]

Keha lagunemisprotsessis keskkonna mõjutustel tekkinud kivistised kannavad endas leidude näol inimese loodusesse ulatuvaid juuri. Leitud kondid on märgiks kunagistest õdedest ja vendadest, mida meenutab tänapäeva inimkeha hõre karvastik.[24]

Yuval Noah Harari kirjutab raamatus „Sapiens. Inimkonna lühiajalugu“, et *Homo sapiens* ehk tänapäeva inimene pärineb hominiidide sugukonnast, mille lähimad elus olevad sugulased on šimpansid, gorillad, orangutangid ja gibonid. Nendest kõige lähedasemad on šimpansid. Umbes kuus miljonit aastat tagasi sündis ühel emasahvil kaks järglast, ühest neist sai šimpansite ja teisest inimeste esivanem.[25]

Tihti kompan läbi nahapinna enda keha luustiku ümaraid ühendusi, mõtiskledes enda vormile kui miljardeid aastaid arengus olnud struktuurile. Ihualasti peeglist vastu jõllitav keha avab õrnalt kattepinna alt läbi kumades sinakasrohelise veresoonte võrgustiku, mis koos kõikide keha osistega on läbinud evolutsiooni konarliku sõela. Minu praegusesse hetke arenenud kehal on olnud trobikond sarnaseid vorme, mis kannavad inimlooma sugulussidemed tagasi miljoneid aastaid Ida-Aafrikasse. Kaasaegsele inimkehale sarnased leiud näitavad inimliigi väljasurnud mitmekülgsust ning arengut tänapäevase vormini.[26]

Nimelt on kaasaegsel inimesel olnud lisaks suurele hulgale tsiviliseerimata nõbudele ka arvestatav hulk õdesid ja vendi, kes kõik said alguse umbes 2,5 miljonit aastat tagasi Aafrikas ühest varasemast inimahvide perekonnast nimega *Australopithecus*. Umbes 2 miljonit aastat tagasi rändas osa neist nii Põhja-Aafrikasse, Euroopasse kui Aasiasse, kus teistsuguse keskkonna mõjutustel hakkasid inimrühmad eri paikades erinevalt ka arenema.[27]

Nii tekkisid erinevat liiki inimesed, kellest tänapäeval on teadmata põhjustel elus vaid *Homo sapiens*. Euroopas ja Lääne-Aasias paiknevatest arenes välja *Homo neanderthalensis*, kelle kõige terviklikum kolju avastati 1909. aastal *La Ferrassie* koopast koos teiste jäänustega. Teadlased on välja toonud, et võrreldes *Homo sapiensiga* olid neandertali inimesed kehaliselt kogukamad ja lihaselisemad, et sobituda eluks jääaegse Euraasia kliimas. Indoneesias Jaava saarel elas troopilise kliima jaoks sobiliku kehaehitusega *Homo solensis* ning Florese saarel paiknes lühikest kasvu *Homo floresiensis*, kes ei kaalunud rohkem kui 25 kilogrammi. Samaaegselt elutses Aasias *Homo erectus* ning 2010. aastal Siberist Denisova

koopast välja kaevatud sõrmeluu põhjal ka *Homo denisova*. Areng jätkus samuti Ida-Aafrikas, kus tekkisid mitmed uued liigid nagu *Homo rudolfensis, Homo ergaster* ja *Homo sapiens*. Kõik need liigid kuuluvad tänapäeva inimesega ühele sugupuu oksale, kandes endas märke inimliigi kuuluvusest loodusesse.[28]

Mõttemõlgutused minu bioloogilisele kehale sarnastest jäänustest aitavad asetada inimese loomana suuremasse tervikusse. Seal kehtivad temale samad reeglid nagu kõigele muule looduse loodule. Sellise terviku najal kukuvad inimkonna väljamõeldud müüdid kolinal kokku. Arusaam osalusest milleski suuremas vähendab argipäeva üksindustunnet ning valusat rahutust hinges. Bioloogilises kehas tajun otsitud sugulust ennast ümbritseva maailmaga. Lahkamisvideotes lahti lõigatud kehad paljastavad loomale omased osised.

Sellises meeleolus valmiv lõputöö „Loojang“ (2022) oma altarilaadses koosluses on kui bioloogilise inimvormi taaskord loodusega ühte pühitsemine. Tirin maalipindadel ühiskonna mõjutusi kandva looma kattekihi avali, lastes lagunemisprotsessidel näidata tema habrast surelikku vormi.

---

[23] Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist „Inimese füsioloogi ja anatoomia“ (Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001).

[24] Yuval Noah Harari „Sapiens. Inimkonna lühiajalugu“ (AS Äripäev, 2019).

[25] Sealsamas.

[26] Sealsamas.

[27] Sealsamas.

[28] Yuval Noah Harari „Sapiens. Inimkonna lühiajalugu“ (AS Äripäev, 2019);
https://humanorigins.si.edu/evidence/human-fossils/species/homo-neanderthalensis (Viimati vaadatud 08.04.2022).

Abstract

The biological human body is at the heart of my art practice, with which I work in the frontiers between abstraction and the body. This form represents a bridge between human nature and nature itself. The created painting surfaces have begun from reflections on nature or the processes of the body. Since the body in its composition covers both the inner and outer surface, I use both in my work. At the moment I am trying to touch on the boundaries between human and nature through the decomposition processes of the body. I regard such a process as a ritual of nature that is taking back something that is its own.

I reached the biological body due to feelings that did not seem to belong to the normative human form. Jungian psychology refers to such paralyzing components of the body as suppressed forms of man, which also includes the basic animal essence.[29] In a civilized society,
certain wild outputs are taboo, which is why I also felt like an alienated form. The animal cut out of me during development is constantly trying to sneak out. Human, with an animal suppressed, has become a form that I try to understand and highlight through art. The most honest way is the biological body, because in its cavities I perceive the tender touch of nature.

The written part of the masters thesis accompanies my art practice. In the course of this, I explain important word pairs when describing the practice, I open the work process, the sources of inspiration and the use of materials. In the last subchapter of the same name as the dissertation “Sunset”, I describe the ideas, work process and structure of the exhibition. The text is illustrated by two poems I have written, and the appendices contain examples of my work.

In this mood, in the first chapter of the writing, I outline the foundations of the biological body, describing the seemingly violent act by which cells give up their individual properties to form organ systems made up of tissues. Thanks to such systems, the body can develop and function. Muscle mass is trapped in a blood that has evolved into an ominous fame. However, physiologically, this red substance plays an important role in the functioning of the body, as it carries all the raw materials necessary for the life of all tissues, such as oxygen, antibodies, hormones and nutrients.

In my previous work, such a red tonality is gently mixed with a thick white oil paint mass.

Then this pinkish tone marked the blood color that stood out from under the living skin. By the time the corpses were depicted, the surfaces I had created became brighter. The tenderly teasing pink brutally turned into a staring red. The autopsy videos, which revealed the bright colors of the human body, were certainly influential.

The heart is at the center of the biological body. I often find myself playing with this in practice. Sometimes I cover this natural place on the painting surface with darkness, other times I place it as a gypsum sculpture away from the void. There are two ways to think about such a game. On the one hand, as my way of working is quite intuitive, then the sadness and heartache of recent years are definite influences. On the other hand, the heart is one of the most important organs in the body, the importance of which can be compared to the presence of an engine in a machine. When you lose your heart, your body immediately starts to decompose.

I am often asked why I paint a person's inner body. For me, there is no sense of filth in dealing with such a subject. Considering how much the organs struggle to create and keep a person alive, everyday life becomes irrelevant in time. The biological body obtains a magical glow. It is important to mention here that the images I create are universal, made up of all the people in the world. By avoiding the characteristics of a certain person, I can focus on topics that are important to me. Only in this way does nature appear in physical form in the image.

In the second chapter, I open my passion for autopsy videos, from which I draw most of the visual information for the purpose of understanding and creating the body. These videos radically changed my perceptions of the body. Looking only at the illustrative drawings in the books, one got the impression that the body is an orderly and clear form. But the reality is something else. The body is a large mass of raw meat, through which are interwoven bright yellow adipose tissue and blood vessels. For the second year of my master`s degree, I reached cutting pictures from videos. This is how strange body-like shapes appeared on my paintings.

In my work, I use materials such as glass, plaster, oil paint, canvas, wood, rope and modelingclay, which are connected by a painting medium. In addition, I include poetry-format text in my oeuvre, which I either scrape into plaster or write on a canvas with an oil stick. The created objects form one harmonious being in the exhibition hall, with which I convey a kind of cognition. In the last chapter, I bring out thoughtfully decaying bodies from under the soil so that humanity can see itself as a mortal animal. I see the process of decay as a ritual in which nature keeps itself clean. The work process involves the signs and

feelings of decay, such as sliding of the skin and scattering of the body into the surroundings. Around the corpses, I create familiar cognitive forms in the room, such as a tomb or an altar.

The practical part of the dissertation is largely driven by previous ideas. The installable exhibition consists of both paintings and sculptures and began with the sunset shining through the studio window and a fragile remnant of a butterfly that let the sunset play on its wings. Hence the name "Sunset" which refers to the last decay of the body. Through the harmony of materials, I create an altar-like feeling in the exhibition hall, in the course of which I once again consecrate the human form into one with nature. In this way, the painting in the center of the altar can be seen in the form of a human remains, which sinks towards the ground for the last time in the background of the sunset. There are only two lungs left, a chest and a bunch of clogged blood. The chest is surrounded on both sides by limbs, which show signs of loss of flesh, exposing the bones in places. The extension to the three canvases is two pedestals, on which the painted internal body landscapes hold bones and other organs made of modeling clay and plaster, into which even real human teeth have got lost. The altar is surrounded on the one side by a curtain of organs hung with a rope and on the other side by a cut-off human body that still looks fresh on the canvas.

The biological human form helps to place man as an animal in a larger whole of nature. I often touch the round connections of my own skeleton through the surface of my skin, contemplating my own shape as a structure that has been evolving for billions of years. The naked body, gazing against the mirror, gently opens a network of bluish-green blood vessels glowing from under the surface, which, together with all parts of the body, has passed through the rugged screen of evolution. My body that has developed to the present moment has had a number of similar forms that carries back to the relations of humans millions of years ago in East Africa.

[29] Carl Gustav Jung „Inimene ja tema sümbolid" (Eesti C.G. Jungi Analüütilise Psühholoogia Selts, 2005).

Kasutatud materjal

Raamatud:

Marc Dingman. Kuidas inimaju töötab. Neuroteaduse selgitusi aju ja selle veidruste kohta. Tänapäev, 2020. Tõlkinud: Krista Kallis.

Yuval Noah Harari. Sapiens. Inimkonna lühiajalugu. AS Äripäev, 2019. Tõlkinud: Anu Põldsam.

Yuval Noah Harari. Homo Deus. Homse lühiajalugu. Postimees kirjastus, 2020. Tõlkinud: Anu Põldsam.

Carl Gustav Jung. Inimene ja tema sümbolid. Eesti C.G. Jungi Analüütilise Psühholoogia Selts, 2005. Tõlkinud: Pille Varmann, Raul Kilgas, Ivar Männimaa.

Erich Maria Remarque. Must obelisk. Monokkel, 1992. Tõlkinud: Uno Liivaku.

Walter Nienstedt, Osmo Hänninen, Antti Arstila, Stig-Eyrik Björkqvist. Inimese füsioloogia ja anatoomia. Werner Söderström Osakeyhtiö, 2001. Tõlinud: Heli Kõiv.

Artiklid/ esseed/ intervjuu:

https://www.researchgate.net/publication/349519100_PHYSIOLOGY_OF_BLOOD
(Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.alejandradeargos.com/index.php/en/all-articles/21-guests-with-art/576-interview-with-jenny-saville (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.researchgate.net/publication/225914421_Decomposition_of_Human_Remains
(Viimati vaadatud 27.03.2022)

http://www.academia.dk/BiologiskAntropologi/Tafonomi/PDF/ArpadVass_2001.pdf (Viimati vaadatud 27.03.2022)
https://humanorigins.si.edu/evidence/human-fossils/species/homo-neanderthalensis (Viimati vaadatud 08.04.2022)

https://www.researchgate.net/publication/285267007_Decomposition_and_Soil_Organic_Matter_Dynamics (Viimati vaadatud 27.03.2022)

Janawayetal2009DecompositionofHumanRemains.pdf (Viimati vaadatud 27.03.2022)

Videod:

https://www.youtube.com/watch?v=nHeFUT-11So&t=1268s (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=NJMFNYNtVxw (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=K9xk_lHa2UI (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=riBx4E4X5IE (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=_91jy83shtg (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=Ho7z5z2oroc (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=NDeEuD7CJOM (Viimati vaadatud 26.03.2022)

https://www.youtube.com/watch?v=6OaQlNpt1mQ&list=PLR-VZK6BcQWiQ5JFKZ2si3rjFMbFomO8x&index=4 (Viimati vaadatud 26.03.2022)

Kunstniku CV

Brenda Purtsak
26.11.1994
Elab ja töötab Tallinnas
purtsakbrenda@gmail.com
56618637

Haridus:

2020– Eesti Kunstiakadeemia (Kaasaegne Kunst, MA)
2017–2020 Eesti Kunstiakadeemia (Maal, BA)

Isikunäitused:

2022 „Külaline“, Hobusepea galerii, Tallinn (koos Marleen Suviga ja Eero Aleviga)
2021 „Kehastumine“, Eesti Vabariigi suursaatkond, Haag (Kuraator Aleksander Metsanärt)
2021 „Et keha ei unustaks“, Vent Space galerii, Tallinn (koos Marleen Suviga)
2020 „Teesklus“, EKA galerii, Tallinn (koos Eero Aleviga, kuraator Holger Loodus)

Grupinäitused:

2022 (tulemas) „Kevadnäitus“, Kunstihoone galerii, Tallinn
2022 (tulemas) „Tase. Eesti Kunstiakadeemia lõputööde näitus.“, EKA, Tallinn
2022 (tulemas) „Huntenkunst. Fookusriigi näitus galeriis“, Ulft
2022 (tulemas) „Where is the body? Chapter 2“, Narva Art Residency, Narva (kuraatorid Lilian Hiob ja Julius Pristauz)
2022 „Where is the body? Chapter 1“, Viini Kunstiakadeemia Mehrzwecksaal, Viin (kuraatorid Lilian Hiob ja Julius Pristauz
2021 „Teine vaatus“, Koidu Seltsimaja, Viljandi (kuraator Kerly Ritval)
2021 „Kevadnäitus“, Kunstihoone galerii, Tallinn
2020 „Tase. Eesti Kunstiakadeemia lõputööde näitus.“, EKA, Tallinn
2019 „Ühine Mõõt“ Haapsalu linnagalerii, Haapsalu
2019 „ROTT/RAT maalitudengite näitus“, Wabadus, Tallinn
2018 „Laske mul hingata enda moodi“, Endla teatri galerii, Pärnu

Kunstimessid:

2022 (tulemas) „Huntenkunst 2022“, Ulft

Bibliograafia:

Aleksander Metsamärt „Arvustus. Kehastumine teisel pool elu.“, Sirp, 25.02.2022
https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/arvustus-kehastumine-teisel-pool-elu/

Aleksander Metsamärt „Brenda Purtsak avas Hollandis isikunäituse “Kehastumine“, ERR, 03.12.2021
https://kultuur.err.ee/1608424541/galerii-brenda-purtsak-avas-hollandis-isikunaituse-kehastumine

Anneli Rebane „Teesklen või mitte“, Kanuti Gildi saal, 07.03.2020
https://saal.ee/magazine/6386/

Kataloogid:

2021 „KEVADNÄITUS 2021“, EKL 21. AASTANÄITUS

Lisad

Lisa 1.

„Alasti“ (2022) näitusevaated Hobusepea galeriis.

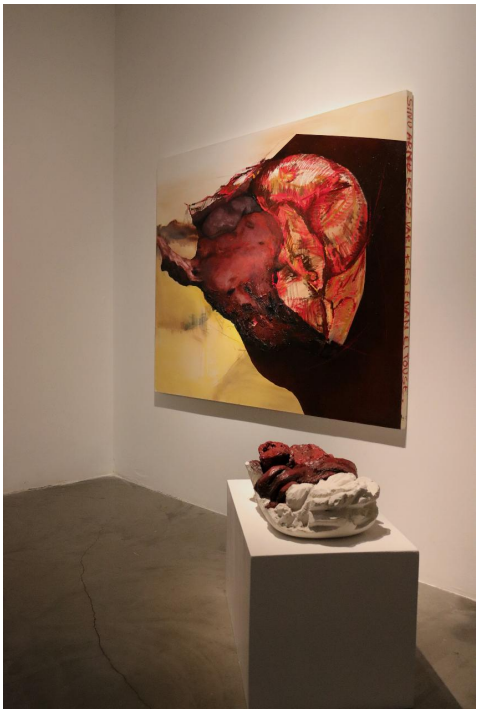

Maal, kust mõtteliselt kipssüda pärines.

Detail, kus on näha südame loomupärast kohta.

Kipshambad postamendil.

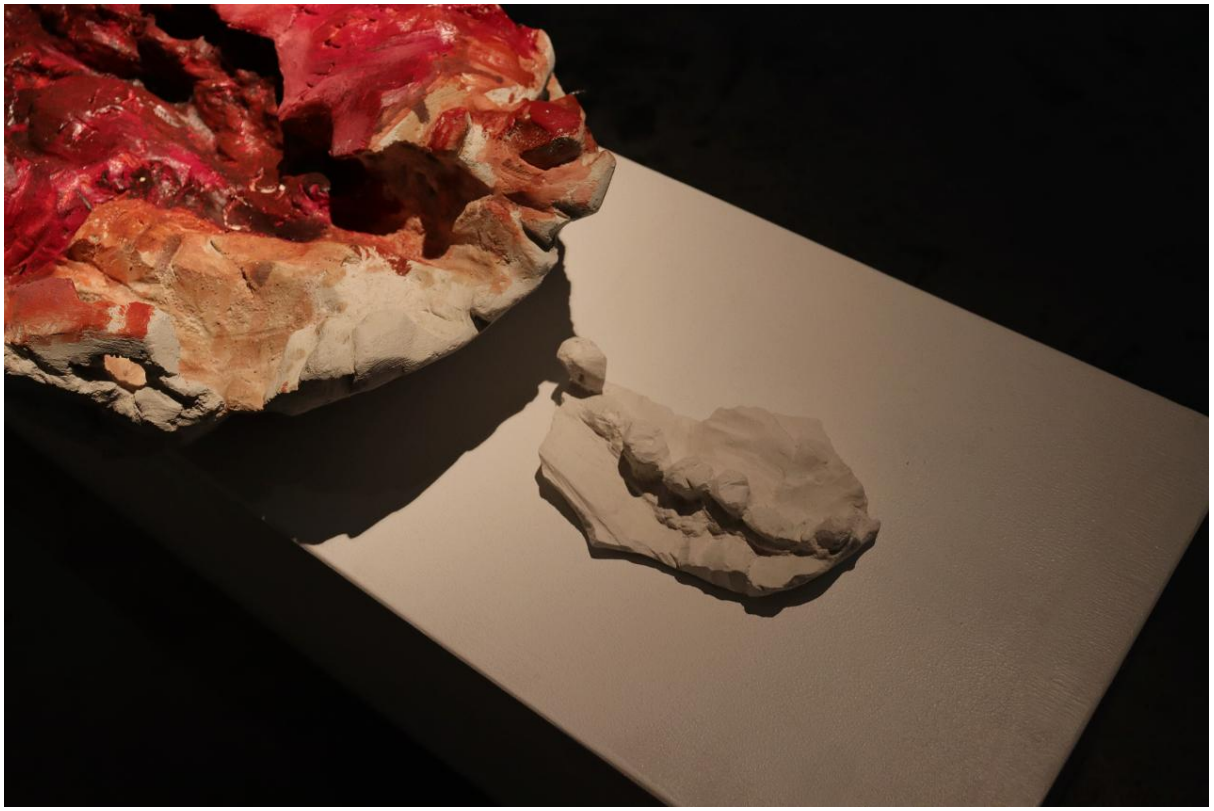

Lagunemine näitusesaalis.

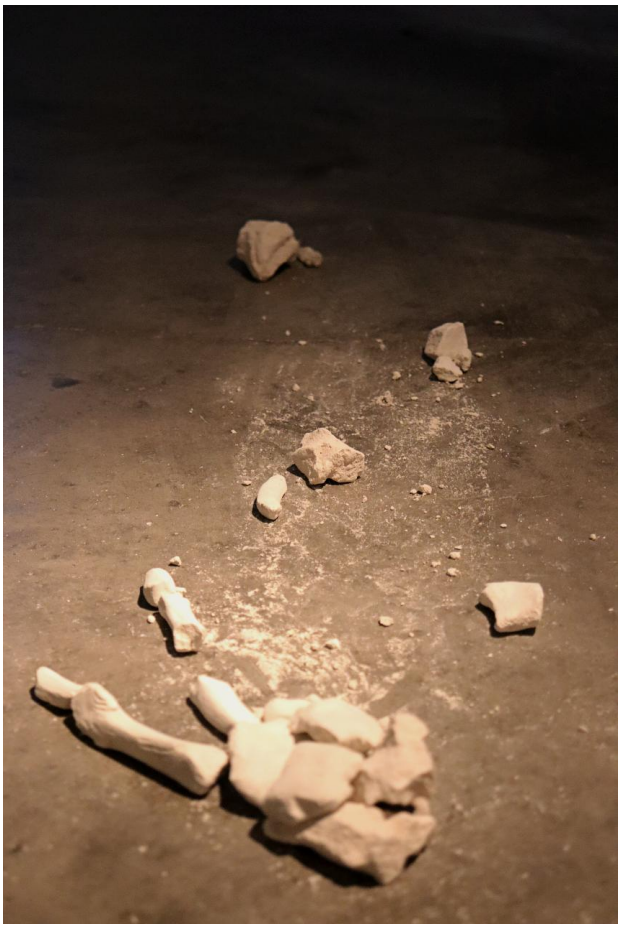

Lisa 2.

„See me olemegi“ (2020) näitusevaated.

Fotod: Stanislav Stepaško

Maal, kus kujutasin rakkude loobumist üksikomadustest, et moodustada bioloogiline keha. (õli lõuendil, 2 korda 150x120cm, 2020)

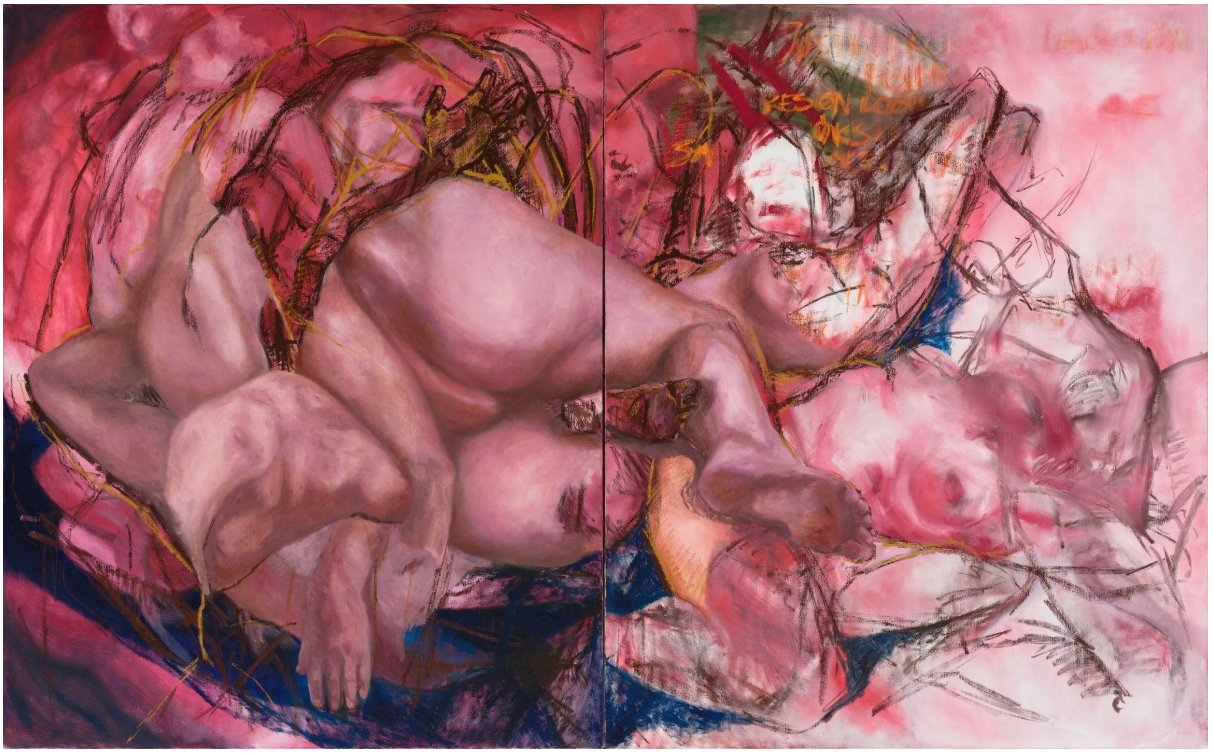

Lisa 3.

„Võimalik võimatus“ (õli lõuendil, 195x195cm, 2020)

Fotod: Stanislav Stepaško

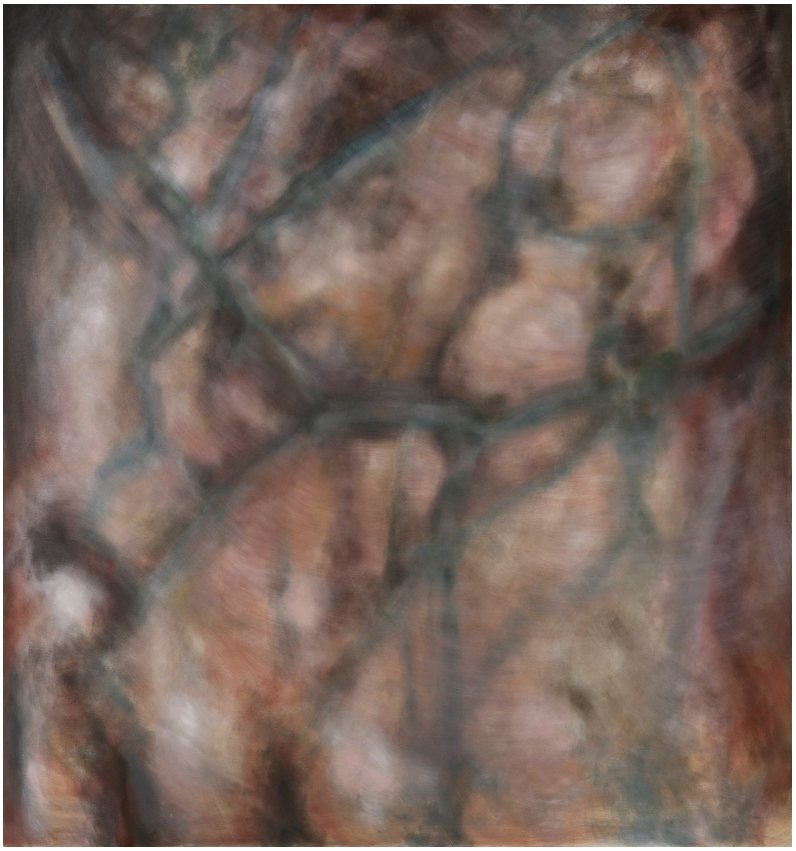

„Kehaline kehatus“ (õli lõuendil, 195x195cm, 2020)

Lisa 4.

„Eksponaat“ (2022). Pildistatud stuudios.

„Meie näod on tema nägudeks“ (2021). Pildistatud stuudios.

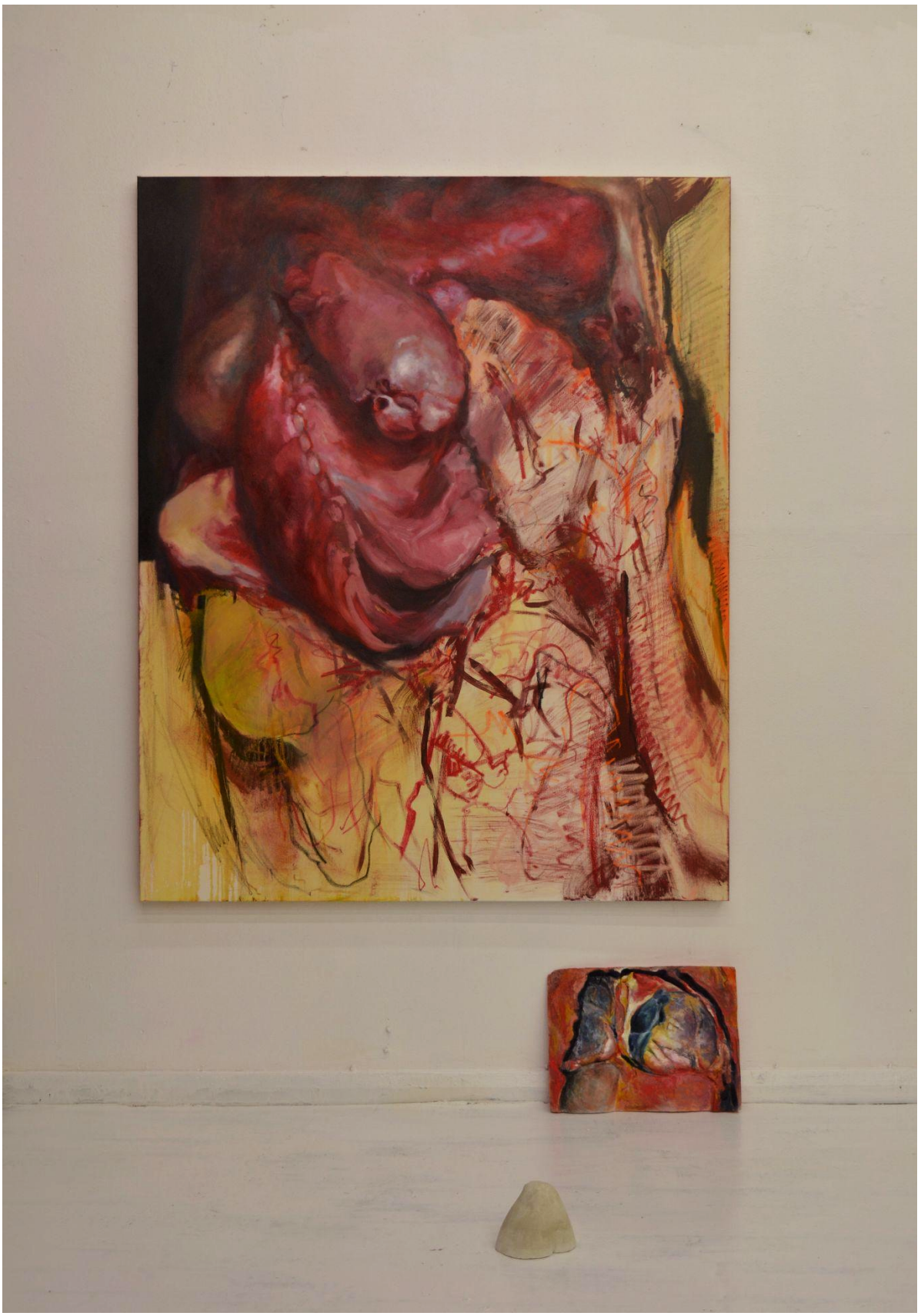

Lisa 5.

Teksti kasutus loomingus.

Tal puudub nägu

Meie näod on tema nägudeks.

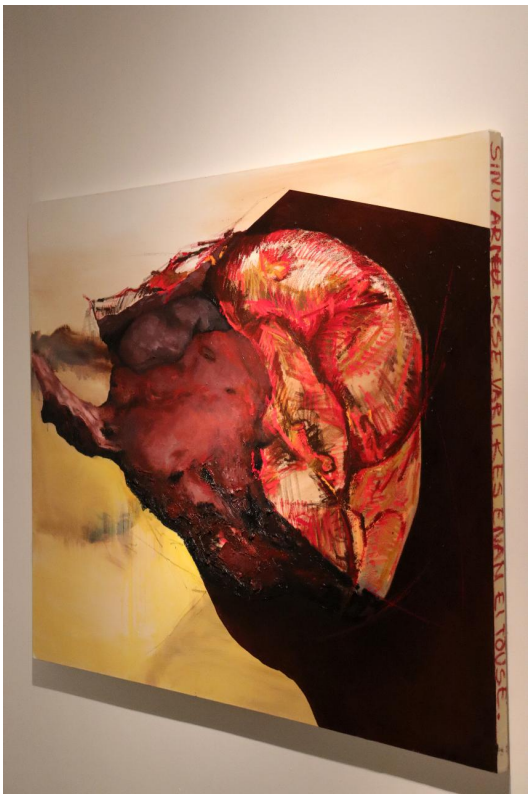

Sinu armu kese. Vari, kes enam ei tõuse.

Nägin ta varju sisse,
seal oli kare kriipiv ase.
Kui saaks vaid asetada end
tema sülele,
ta pehmele hinge madratsile.
Mässida enese keha
tema kätesse.

Lisa 6.

„Teesklus“ (2020) näitusevaated EKA galeriis.

Fotod: Stanislav Stepaško

Kipsist skulptuur maali taustal.

Lisa 7.

„Loojang“ (2022) detailid.

Paks värvikiht, mis tähistab klombistunud verd. Detail pärineb lõputöö maalilt.

Naha libisemine maalipinnal. Detail pärineb lõputöö maalilt.

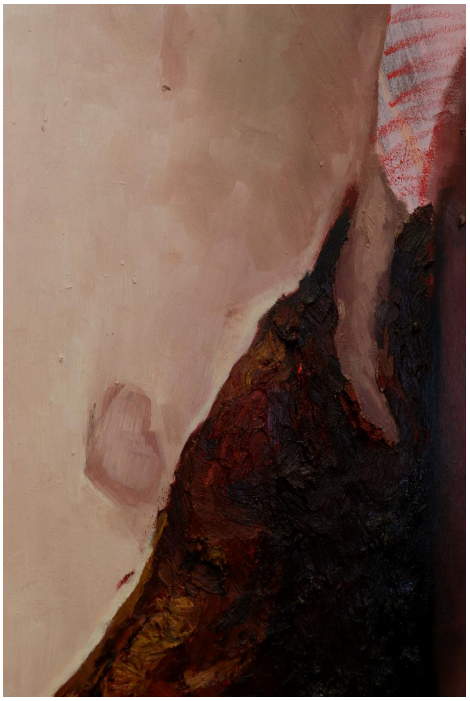

Altari keskmes olev maal (õli lõuendil, 280x190cm, 2022).

Altari keskmes olevat maali ümbritsevad jäsemed.

Stuudios tehtud foto maalist, mis on osa lõputöö väljapanekust.

Detail maalilt.